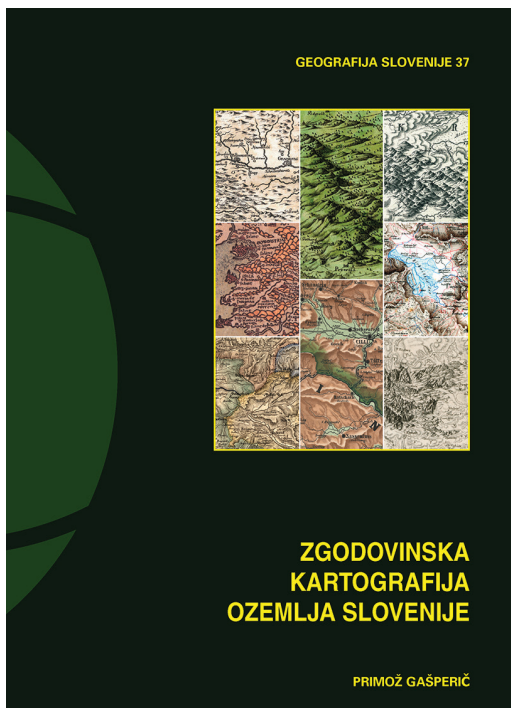

ZGODOVINSKA KARTOGRAFIJA OZEMLJA SLOVENIJE

HISTORICAL CARTOGRAPHY OF SLOVENIAN TERRITORY

Dušan Petrovič

V začetku letošnjega leta je pri Založbi ZRC v znanstveni zbirki Geografija Slovenije izšla monografska knjiga *Zgodovinska kartografija ozemlja Slovenije* avtorja dr. Primoža Gašperiča, raziskovalca in vodje Zemljepisnega muzeja pri Geografskem inštitutu Antona Melika ZRC SAZU.

Monografija predstavlja zgodovino kartografskega razvoja v evropskem in slovenskem prostoru s posebnim poudarkom na enotni metodologiji proučevanja starih kart. V uvodnem delu so opredeljeni temeljni izrazi, kot so zemljevid, kartografija, zgodovina kartografije in zgodovinska kartografija, predstavljen je pomen kartografskih del, njihovo proučevanje ter razvoj evropske kartografije od njenih začetkov do 20. stoletja.

Osrednja tema knjige so kartografski elementi, ki so že vseskozi podlaga vsake karte. Avtor jih razdeli na pet osnovnih skupin – naravni, grajeni, matematični, pojasnjevalni elementi ter zemljepisna

imena. Predstavljen je njihov razvoj, vpliv različnih dejavnikov na njihovo uporabo, način njihovega prikaza v posameznem zgodovinskem obdobju ter vpliv na druge kartografske elemente in karto kot celoto. Značilnosti in spremembe prikaza kartografskih elementov so namreč narekemale temeljne smerice v posameznem kartografskem obdobju. Sledi predstavitev metodologije proučevanja kartografskih elementov na izbranih kartah.

Avtor je analiziral 58 kart današnjega ozemlja Slovenije v srednjem merilu, izdelanih od sredine 16. stoletja do konca 19. stoletja. V obravnavanem obdobju je imela evropska kartografija različna središča. Tako se je tudi na kartah slovenskih ozemelj zrcalila nizozemska, belgijska, francoska, italijanska ter

predvsem nemška in avstrijska kartografija. Na to kažejo že imena avtorjev proučevanih kart, saj lahko le tri, ki so živeli (Valvasor in Kozler) ali daljše obdobje delovali na ozemlju današnje Slovenije (Hacquet), obravnavamo kot »domače«.

Glavne ugotovitve avtorjeve raziskave pokažejo, da so se posamezne vrste kartografskih elementov na izbranih kartah, pa najverjetneje tudi na ostalih, razvijale različno hitro. Ponekod je nastala »verižna reakcija«, saj je sprememba prikaza lahko vplivala na vrsto kartografskih elementov. Tako sta na primer prehod iz stilizirane perspektivne metode prikaza površja (hribčki) v plastično (črtice) in posledična »sprostitev« prostora na karti vplivala na večjo uporabo drugih kartografskih elementov (na primer prometnic, tekočih voda, zemljepisnih imen). Prikazi rastja (gozd) v proučevanem obdobju postopoma izginjajo, nadomeščajo pa jih drugi kartografski elementi (na primer rečna mreža, oblikovanost površja, prometnice, zemljepisna imena). Povečanje števila prikazov tekočih voda vpliva na manjše število (delež) vodnih imen. Od konca 18. stoletja narašča gostota prometnic, kar vpliva na boljšo orientacijo, a hkrati na slabšo berljivost karte, saj so pogosto zelo podobne tekočim vodam.

Knjigo zaključujejo bogat nabor uporabljenih virov, seznam kar 268 v publikaciji predstavljenih slik ter seznam z osnovnimi podatki o najpomembnejših kartah, ki prikazujejo ozemlje Slovenije.

---

doc. dr. Dušan Petrovič, univ. dipl. inž. el., inž. geod.

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo

Jamova cesta 2, SI-1000 Ljubljana

e-naslov: dusan.petrovic@fgg.uni-lj.si